

"...

II- İTİRAZ VE YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMLERİNİN GEREKÇESİ

Başvuru kararının gerekçe bölümü şöyledir:

" Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Kursları ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliğinin iptali istenilen 'Yaz kursları' başlıklı 32 nci maddesinin birinci fıkrasında, kursların ilköğretimin 5 inci sınıfını tamamlayan öğrencilere yönelik olduğuna ve bu kursların süresine yer verilmektedir. Bu düzenlemenin dayanağını 22.7.1999 günlü, 4415 sayılı Kanunla 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanuna eklenen 3. ek madde oluşturmaktadır. Anılan maddede, 'İlk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu din kültürü ve ahlak bilgisi dersleri dışında, Kur'an-ı Kerim ve mealini öğrenmek, hafızlık yapmak ve dini bilgiler almak isteyenlerden ilköğretimi bitirenler için, Diyanet İşleri Başkanlığı'nca Kur'an kursları açılır. Bu kurslardaki din eğitim ve öğretimi kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcilerinin talebine bağlıdır. Ayrıca ilköğretimin 5 inci sınıfını bitirenler için tatillerde ve Milli Eğitim Bakanlığının denetim ve gözetiminde yaz Kur'an kursları açılır.

Kur'an kurslarının açılış, eğitim-öğretim ve denetimleri ile bu kurslarda okuyan öğrencilerin barındığı yurt veya pansiyonların açılış ve çalışmalarına dair hususlar yönetmelikle düzenlenir' hükmü yer almaktadır. Anayasa Mahkemesinin bazı kararlarında da belirtildiği üzere, uygulanacak yasa kuralı davanın değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki yapacak nitelikte bulunan kurallardır. 633 sayılı Yasanın ek 3. maddesinin son cümlesinde yer alan ve ilköğretimin 5 inci sınıfını bitiren öğrenciler için Kur'an kurslarının açılmasına, eğitim-öğretime ilişkin hususların yönetmelikle düzenlenmesine ilişkin kural, uyuşmazlığın sona erdirilmesinde olumlu ya da olumsuz katkı sağlayacak niteliktedir. Belirtilen kuralın Anayasaya uygunluk denetimi sonucunda verilecek karar, ilköğretimin 5 inci sınıfını bitiren öğrenciler için açılacak Kur'an kurslarının süresini düzenleyen dava konusu Yönetmelik değişikliğini doğrudan doğruya etkileyecek niteliktedir. Danıştay Sekizinci Dairesince dava konusu Yönetmelik değişikliğinin iptali istemiyle açılan bu davada verilen 16.4.2002 günlü, E:2000/4940, K:2002/2317 sayılı kararda da, anılan Yasa kuralı dayanak alınmak suretiyle uyuşmazlık çözümlenmiştir.

Bu durumda, Yasanın ek 3. maddesinde yer alan 'Ayrıca İlköğretimin 5 inci sınıfını bitirenler için tatillerde ve Milli Eğitim Bakanlığının denetim ve gözetiminde yaz Kur'an kursları açılır. Kur'an kurslarının açılış, eğitim-öğretim ve denetimleri ile bu kurslarda okuyan öğrencilerin barındığı yurt veya pansiyonların açılış ve çalışmalarına dair hususlar yönetmelikle düzenlenir.' kuralı, uyuşmazlıkta uygulanacak kural niteliğinde bulunmaktadır.

Anayasanın Başlangıç bölümünde Atatürk ilkelerine ve inkılâplarına bağlılık vurgulanmış, 2. maddesinde laiklik ilkesi Cumhuriyetin nitelikleri arasında sayılmıştır. Anayasa Mahkemesinin birçok kararında belirtildiği üzere, Atatürk ilkelerinin en önemlisi laikliktir. Çağdaşlaşmayı hızlandıran ve Türk Devriminin kaynağı olan laiklik ilkesi, toplumun akıl ve bilim dışı düşüncelerden ve yargılardan uzak kalmasını, toplumda karşılıklı saygı, hoşgörünün egemen olmasını sağlayarak, ulusal birliğin korunmasını ve devamını amaçlar. Özellikle eğitim-öğretim alanında laikliğe bağlılık ve saygı, ulusun geleceği açısından büyük önem taşımaktadır.

Anayasanın 42. maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkralarında, eğitim ve öğretimin, Atatürk ilkeleri ve inkılâpları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetim ve denetimi altında yapılacağı, bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmayacağı, eğitim ve öğretim hürriyetinin, Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmayacağı belirtildikten sonra, beşinci fıkrada, ilköğretimin kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunlu ve devlet okullarında parasız olduğu kuralına yer verilmiştir.

Anayasanın 42. maddesindeki düzenlemeyle, laiklik ilkesine uygun eğitim ve öğretim öngörülmüş, kapsamlı ve nitelikli öğretim programlarıyla toplumu çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırmak amaçlanmıştır. Türk milli eğitiminin genel amacı, Türk Milletinin tüm bireylerini, Atatürk ilke ve inkılâplarına ve Anayasada anlatımını bulan Atatürk Milliyetçiliğine bağlı, Anayasanın başlangıcında belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları yaşamında uygulayan vatandaşlar olarak yetiştirmektir.

Devletin eğitim ve öğretimdeki gözetim ve denetim görevi, laiklik ilkesine aykırı etkinlik ve öğretim yapılmasına izin verilmemesi görevini de kapsamaktadır.

Örgün veya yaygın, her türlü eğitim ve öğretimin Atatürk ilkeleri ve inkılâpları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre yapılması Anayasanın gereğidir. Kişinin kendisinden başlayarak, yaşadığı toplumu ve doğayı değiştirip geliştirmesi yönünde yapılan etkinliklerin tümünü içerecek nitelikteki geniş bir anlamı olan eğitim, bir ülkenin bugününü olduğu kadar, geleceğini de çok yakından ilgilendirmekte ve etkilemektedir. Türkiye Cumhuriyeti Devletin, Cumhuriyetin ve toplumun aydınlık geleceği için, çağdaş bilim ve eğitimin gereği olan laik eğitimi, temel eğitim yıllarında kesintisiz olarak ve bir bütünlük içinde gerçekleştirmesi Anayasanın Başlangıç bölümünde, 2. ve 42. maddelerinde belirtilen ilke ve esasların gereğidir.

Bu eğitim yıllarında, çocukların bilimsel veriler ışığında yetişerek çağdaş eğitimlerini tamamlamaları, onların gelecekte laik Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları yaşamında uygulayan yurttaşlar olmalarını sağlayacaktır.

Çağdaş uygarlık düzeyine ulaşabilmek pozitif bilimleri yeterince öğrenmiş, neden-sonuç ilişkisini kurabilen, özgür düşünebilen, tartışan, beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımından dengeli ve sağlıklı bireylerin yetişmesiyle gerçekleştirilir.

Anayasanın 174. maddesinde, Anayasanın hiçbir hükmünün Türk toplumunu çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkarma ve Türkiye Cumhuriyetinin laiklik niteliğini koruma amacını güden, aralarında Öğretim Birliği Yasasının da bulunduğu, maddede sayılan devrim yasalarının Anayasanın halkoyu ile kabul edildiği tarihte yürürlükte bulunan hükümlerinin, Anayasaya aykırı olduğu şeklinde anlaşılamayacağı ve yorumlanamayacağı belirtilmiştir.

174. maddenin gerekçesinde ise, 'Atatürk inkılâplarının Atatürk'ün amaç olarak gösterdiği Batı uygarlık düzeyine varıştaki önemleri tartışılmayacak kadar açıktır. Türk Milleti bu inkılâpların bilincine varmış ve onlarla ilgili değerlendirmelerini etrafında topladığı fikirler nüvesine katmıştır.

Ancak zaman zaman Atatürk inkılâplarının anlamını kavrayamayanların belirttikleri görüldüğünden, inkılâplarını Anayasanın himayesine alan 1961 Anayasasındaki hükmün yeni

Anayasada korunması yerinde görülmüştür.' denilerek devrim yasalarının önemi vurgulanmıştır.

Anayasanın 174. maddesinde yer verilen 3 Mart 1924 günlü, 430 sayılı Öğretim Birliği Yasası ile Türkiye'deki tüm okullar Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmış, Şeriye ve Evkaf Bakanlığı ile vakıflarca yönetilen medreseler ve dini eğitim veren okullar kapatılmış, diyanet uzmanları yetiştirmek üzere ilahiyat fakültesi, imam ve hatip gibi din hizmetlerini yürüteceklerin yetiştirilmesi amacıyla okullar açılması için Milli Eğitim Bakanlığına görev ve yetki verilmiştir.

Öğretim Birliği Yasasının gerekçesinde de belirtildiği üzere, öğretim birliği ilkesi, bilimsel nitelikteki bir eğitim sistemiyle çağdaş uygarlık amacına ulaşmayı öngörmektedir. İkili öğretim, yani bir yanda akla ve bilime, öte yanda dinsel eğitime dayalı öğretim toplumda ikiliğe yol açacak, karmaşa yaratacaktır. Bu ise, duygu, düşünce ve dayanışma birliğinin yok olmasına neden olur. Ülkemizde, Öğretim Birliği Yasası, duygu, düşünce ve dayanışma birliğini sağlamış, laik eğitim ve öğretime dayanak olmuştur. Öğretim birliği ilkesinin tüm gerekleriyle uygulanması, Cumhuriyetin ve toplumun geleceği için zorunludur.

Öte yandan, öğretim birliği ilkesinin uygulanması ve korunması, Cumhuriyetin niteliklerinin değiştirilemeyeceği, değiştirilmesinin teklif edilemeyeceği şeklindeki Anayasanın 4. maddesi ile güvence altına alınan kuralının da gereğidir. Dolayısıyla, bu ilkeye aykırılık oluşturacak düzenlemelerin Anayasa ile bağdaşmayacağı açıktır.

Nitekim, ilköğretim kurumlarında sekiz yıllık kesintisiz zorunlu temel eğitimi öngören 16.8.1997 günlü, 4306 sayılı Yasa da toplumun ve ülkenin gerçekleri ve ihtiyaçları doğrultusunda gelişen ve değişen dünya şartlarına uygun çağdaş ve demokratik bir eğitim ortamı içinde çocuklarımızın yetiştirilmesi amacıyla çıkarılmış olup, Yasanın uygulanmasıyla çağdaş bilim ve eğitimin gereği olan laik eğitim, temel eğitim yıllarında kesintisiz olarak ve bir bütünlük içinde gerçekleştirilmektedir. Anılan Yasanın iptali istemiyle açılan dava, Anayasa Mahkemesinin 16.9.1998 günlü, E:1997/62, K:1998/52 sayılı kararıyla reddedilmiş olup, anılan kararda, temel eğitimin, kişinin yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkının yaşama geçirilmesini, kendisine, ailesine ve topluma karşı ödev ve sorumluluklarının bilincinde akıl ve bilgiyi esas alan çağın gerektirdiği özelliklere sahip olarak yetişebilmesini sağlayacağı, çocuğun zihinsel gelişimini sağlayarak yeteneklerinin ortaya çıkmasını kolaylaştıracağı, böylece ana babanın çocuğa vereceği mesleki ve dini terbiye için sağlıklı bir temel oluşturacağı, zorunlu kesintisiz sekiz yıllık temel eğitimle ilgili düzenlemenin Anayasanın 42. maddesinin yaşama geçirilmesine yönelik olduğu belirtilmiştir.

Bu açıdan, Anayasaya uygunluğu Anayasa Mahkemesince de belirlenen sekiz yıllık kesintisiz zorunlu temel eğitimi öngören Yasadan sonra çıkarılan 633 sayılı Yasanın ek 3. maddesinde yer alan ve uyuşmazlıkta uygulanacak kural niteliğinde bulunan düzenleme, temel eğitim yıllarında çağdaş bilim ve eğitimin gereği olan laik eğitimi kesintisiz olarak ve bir bütünlük içinde tamamlamamış çocuklara dinsel eğitim verilmesini öngörmekte olup, bu durumun ise, yukarıda anılan Anayasa kurallarına aykırı olduğu sonucuna varılmaktadır.

Anayasanın 138. maddesinin son fıkrasında, Yasama ve yürütme organları ile idarenin, mahkeme kararlarına uymak zorunda olduğu, bu organlar ve idarenin, mahkeme kararlarını hiç bir surette değiştiremeyeceği ve bunların yerine getirilmesini geciktirmeyeceği kurala bağlanmıştır.

Anayasanın bu kuralı uyarınca, Yasama ve yürütme organları ile idarenin, mahkeme kararlarına uymak zorunda olduğu, Yasama Organının yapacağı düzenlemelerde daha önce aynı konuda verilen yargı kararlarını etkisiz kılacak biçimde yasa çıkarmama yükümlülüğünün bulunduğu açıktır. Mahkeme kararının yürütmenin durdurulmasına veya davanın esasına ilişkin olması ise, karara uyma yükümlülüğü yönünden bir fark oluşturmamaktadır.

Olayda, 20.8.1997 günlü, 23086 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Kursları Yönetmeliğinin Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin iptali ve yürütülmesinin durdurulması istemiyle açılan dava sonucunda; Danıştay Sekizinci Dairesinin 27.1.1998 günlü, E:1997/5098 sayılı kararıyla, ilköğretimin 5. sınıfını bitiren çocukların hafta sonları ve yaz aylarında Diyanet İşleri Başkanlığının açtığı Kur'an kurslarına kanuni temsilcilerinin isteği ile katılabileceği yolundaki yönetmelik değişikliğinde, T.C. Anayasasına, Milli Eğitim Temel Kanununa ve Eğitimde Birlik Yasasına uyarlık bulunmadığı gerekçeli olarak belirtilmek suretiyle dava konusu Yönetmeliğin ilgili maddelerinin yürütülmesinin durdurulmasına karar verilmiştir.

Anılan yürütmenin durdurulması kararına karşı, davalı Başbakanlık ve Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yapılan itiraz ise, Danıştay idari Dava Daireleri Genel Kurulunun 27.3.1998 günlü, YD. İtiraz No:1998/144 sayılı kararıyla reddedilmiştir. Diğer yandan, Danıştay Sekizinci Dairesi davanın esasına ilişkin olarak da 23.2.2000 günlü, E:1997/5098, K:2000/1736 sayılı kararıyla Yönetmeliğin ilgili maddelerinin iptaline karar vermiş ve bu karar temyiz edilmeyerek kesinleşmiştir.

Bununla birlikte, Danıştay Sekizinci Dairesinin ve Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulunun verdiği kararlara uyulması gerekirken, Danıştay'ın hukuka aykırı bulduğu kurallar, bu defa Yasa ile düzenlenerek Anayasanın 138. maddesi ihlal edilmiştir.

Belirtilen hukuksal duruma göre, temel eğitim yıllarında çağdaş bilim ve eğitimin gereği olan laik eğitimi kesintisiz olarak ve bir bütünlük içinde tamamlamamış çocuklara dinsel eğitim verilmesine ilişkin düzenlemenin Anayasanın Başlangıç bölümü ile 2, 42, 138 ve 174. maddelerine aykırı olduğu kanısına varılmıştır.

Açıklanan nedenlerle ve bir davaya bakmakta olan mahkemenin, o dava sebebiyle uygulanacak bir kanunun Anayasaya aykırı olduğu kanısına götüren görüşünü açıklayan kararı ile Anayasa Mahkemesine başvurusu gerektiğini düzenleyen 2949 sayılı Kanunun 28. maddesinin 2. fıkrası gereğince, 22.7.1999 günlü, 4415 sayılı Kanunla 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanuna eklenen 3. ek maddede yer alan 'Ayrıca ilköğretimin 5 inci sınıfını bitirenler için tatillerde ve Milli Eğitim Bakanlığının denetim ve gözetiminde yaz Kur'an Kursları açılır. Kur'an kurslarının açılış, eğitim-öğretim ve denetimleri ile bu kurslarda okuyan öğrencilerin barındığı yurt veya pansiyonların açılış ve çalışmalarına dair hususlar yönetmelikle düzenlenir.' kuralının Anayasanın Başlangıç bölümüne, 2, 42, 138 ve 174. maddelerine aykırı olduğu kanısına ulaşılması nedeniyle Anayasa Mahkemesine başvurulmasına, bu kuralın Anayasaya aykırılığı ve uygulanması durumunda giderilmesi güç veya olanaksız zararlar doğurabileceği gözetilerek esas hakkında karar verilmeye kadar yürürlüğünün durdurulmasına, dosyada bulunan belgelerin onaylı bir örneğinin Anayasa Mahkemesi Başkanlığına gönderilmesine, 30.12.2004 günü oyçokluğu ile karar verildi."